

vznikne drugo vprašanje – s kakšnim namenom? *Catch-22* je bil v obeh dosedanjih primerih pravočasna, aktualna in izzivalna reakcija na aktualne pomisleke glede problematičnih vojnih posegov ameriške zunanje politike. Sedanja različica Hellerjeve zgodbe že v prvih kadrih pokaže, da je morebitna tehnološka in politična posodobitev ne zanima. Miniserija tudi tokrat – v 21. stoletju, ko se dovršen del vojskovanja odvija z brezpilotnimi letalniki in pametnimi raketami – zvesto adaptira čas propelerskih letal in oglušujočih brzostrelk iz II. svetovne vojne. S tem pripoved dobi bistveno drugačen značaj – zdaj ne gre več za družbenoaktualno satiro, temveč za zgodovinsko komedijo, ki se s tem uvršča v pomembno linijo današnjega filmskega *mainstreama*, namreč retrospektivne obravnave II. svetovne vojne, ki iz zgodovinskega dogodka praviloma povleče zgolj univerzalne humanistične in moralne sklepe, te pa je le posredno mogoče aplicirati na današnji čas. Drugače rečeno: če je *Catch-22* nekdaj predstavljal bodico v politično aktualnost, je zdaj popolnoma enako eskapističen kot hollywoodska hita tipa **Reševanje vojaka Ryana** (*Saving Private Ryan*, 1998) ali **Schindlerjev seznam** (*Schindler's List*, 1993). Serija vsaj v eni potezi res sledi Nicholsovemu filmu: v glavno vlogo postavi Christopherja Abbotta, enako nekarizmatičnega in nezvezdniskega igralca, kakršen je bil neizstopajoči Alan Arkin. Ta je po prebojni vlogi v Nicholsovem filmu svojo igralsko renesanso zares doživel šele leta kasneje kot veteranski igralec v filmih **Glengary Glen Ross** (1992), **Naša mala mis** (*Little Miss Sunshine*, 2006) in **Argo** (2012). Da bi serija na tem popkulturnem bojišču televizijske renesanse poskrbela za izstopajoč adut in nadoknadila pomanjkanje naslovnega zvezdniskega obraza, se je zatekla k angažiranju bolj znanih igralskih imen v stranske vloge. In to z zelo mešanimi rezultati. Medtem ko Hugh Laurie ponovi pridih britanskega humorja svoje zgodnje kariere in ko Kyle Chandler povsem suvereno odigra vlogo generala, pa je velikopotezno angažiranje danes že veteranskega Georgea Clooneyja kot kriččega generala v otvoritveni epizodi obupna, spodletela poteza. Ne le zato, ker Clooney niti približno ne zmore kričati tako prepričljivo kot ikonične izvedbe strogih generalov, kakršne so uprizorili Robert Duvall v **Apokalipsi zdaj**, R. Lee Ermey v **Full Metal Jacket** (1987) ali Louis Gossett Jr. v **Oficirju in gentlemanu** (*An Officer and a Gentleman*, 1982), ampak ker s tem serija že takoj v prvih kadrih pokaže, da gre za estradni dotik, pri katerem zvezdniški obrazi nimajo narativne funkcije, temveč služijo poskusom umetnega dviganja ugleda. Zaradi duhovitosti izvirnega romana *Catch-22* tudi v novi verziji ostaja nadvse gledljiva pripoved in še en večni komentar o tragičnosti vojne,

ki uničuje predvsem nedolžna mlada življenja, vsa zgodovinska pomembnost in aktualnost izvirnika pa sta odsotni. Včasih najboljša metoda klanjanja nekemu klasičnemu delu kajpak ni v tem, da narediš novo različico, temveč bi opazno obujanje spomina na filmski izvirnik, ki je bil po prvem izidu (nepravilno) pozabljen, bržkone naredil večjo uslugo temu markantnemu delu protivojne literature.

KAJ POČNEMO V MRAKU

JASMINA ŠEPETA VC

Vampirji s Staten Islanda

Vampirji, nočna liminalna bitja med smrtjo in večnim življenjem, ki so nekoč strašili v ljudskih pripovedkah in vraževerjih, so svoje mesto v popularni kulturi dobili nekje v 19. stoletju. Najprej v romanih, Polidorijevem *Vampirju*, Stokerjevi *Drakuli*, lezbična vampirka pa v Le Fanujevi *Carmilli*, potem v filmih, pomislimo na primer na nemškega **Nosferatuja** (1922, F. W. Murnau), ameriško **Drakulo** (*Dracula*, 1931, Tod Browning) ali Christopherja Leeja, ki je s svojim obrazom za vedno zaznamoval podobo najbolj znanega vampirskega grofa. V sedemdesetih letih se je v B-filmih studia Hammer in izoliranih evropskih biserih, kot so **Daughters of Darkness** (*Les lèvres rouges*, 1971, Harry Kümel) ali **Vampyros Lesbos** (1971, Jesús Franco) pojavila še lezbična vampirka, ki je bila sicer prevečkrat slečena, a ji je včasih z zadovoljujočim feminističnim maščevanjem uspelo iz patriarhata posesati vse življenje. V devetdesetih se erotično krvave iskre krešejo med Keanujem Reevesom, Garyjem Oldmanom in Winono Ryder, med Antoniom Banderasom, Bradom Pittom in Tomom Cruisem, med Buffy in Angelom. Nova generacija pa dobi svoje seksapilne (a v primerjavi s predniki veliko bolj ukročene) vampirje in volkodlake v **Sagi Somraka** (*Twilight*, 2008–2012). Skozi leta se gledalci naučijo, kaj vampirje ubije in odganja: sončna svetloba, križi, leseni količki in česen (ta odganja tudi nevampirje, tako da je najzanesljivejša izbira), kaj jih privablja: mlade device in sveža kri, pa tudi kako

živijo: včasih spremenijo obliko, ponoči lovijo, dan pa bojda prespijo v krstah. V tej plejadi grozljivk in erotičnih limonad o vampirjih se je leta 2014 pojavil mali novozelandski film režiserjev Taike Waititija in Jemaina Clementa **Kaj počnemo v mraku** (What We Do In The Shadows), ki je vse mite in zgodovino vampirskih reprezentacij postavil v nov humoristični kontekst v žanru mokumentarnega filma.

Filmska ekipa v dokumentarnem stilu sledi skupini vampirskih cimrov v stari strašljivi vili v Wellingtonu. V kamero pripovedujejo o svojem dolgem življenju, vsakdanu iskanja žrtev, ovirah, ki jih srečujejo v zunanjem svetu (v prostor denimo ne smejo vstopiti, če niso povabljeni, zato večino noči obstojijo pred nočnim klubom), in konfliktih, ki jih prinašajo skupno življenje in različni karakterji – največji problem je čiščenje krvi po obroku. Ta čisto posebna in neverjetno smešna novozelandska vampirjada je kmalu postala kulturni hitič, prenesen z interneta v rekordnih številkah, lani pa so na novozelandski televiziji uspešno predvajali *spin-off* serijo filma, **Wellington Paranormal**, ki bo kmalu dobila 2. sezono. Waititija je hitro opazil tudi Hollywood in mu zaupal režijo svojega že malo utrujenega junaka Thora. Njegov unikatni humor, ki je lahko celo boga groma postavil v banalno vsakdanje situacije in iz njegove nerodnosti v njih naredil šalo, pa je pridobil veliko večje občinstvo kot genialni mali novozelandski filmi. A ti mali novozelandski filmi so v svoji izviranosti, iznajdljivosti in kontekstu zares popolni, zato je bila novica, da bo Clement ob sodelovanju Waititija, v vlogi izvršnega producenta in režiserja nekaj delov, vampirjado predelal v desetepizodno serijo za ameriško postajo FX, sprejeta z mešanimi občutki. Strah je bil, kot se izkaže, popolnoma odveč.

Serijski **Kaj počnemo v mraku** (2019, Jemaine Clement) ne nadaljuje zgodbe filma, temveč predstavi štiri nove vampirje: izrazna britanska komičarka Natasia Demetriou igra romsko mojstrico hipnoze Nadjo, ki je poročena z britanskim

vampirjem in amaterskim urejevalcem vrtov Lazslom (odlični Matt Berry), obema pa s pravili hiše najeda Nandor Vztrajni (Kayvan Novak), nekdanji vojaški poveljnik, fan lige NBA in macarene. Slednji ima v hiši še človeškega služabnika Guillerma (Harvey Guillén), ki je njegov deček za vse v upanju, da ga Nandor nekoč spremeni v vampirja: prižiga mu sveče, čisti krsto, nosi njegovo dolgo pregrinjalo, vabi lokalne device v hišo in nato razkosava njihova trupla na vrtu. Tako v tej nevsakdanji vampirski družini že desetletja poteka normalni vsakdan, dokler skupine lenobnih pošasti, ki se je pred stoletji odpravila do nove celine in obstala tam, kjer jih je ladja izkrcala – na Staten Islandu –, ne obišče starosta njihove vrste, Baron Afanas (Doug Jones), in jim ukaže, da si novo celino podredijo. Izkaže se, da je ta ukaz že pred stoletji dal Nadji in Lazslu, s katerima je imel ločeno skrivno in strastno razmerje, a med orgazmičnimi kriki njegove zapovedi pač nista slišala. Tako se vampirji osvajanja Severne Amerike (in malo manj entuziastično Kanade) lotijo najprej na sestanku lokalne skupnosti, kjer zahtevajo popolno podreditev in tišino v dnevni urah. Njihov trud je seveda neuspešen.

Televizijska adaptacija filma se ponavljanju ne izogne le s spremembo temeljne celice vampirjev in njihove lokacije, temveč v hišo vpelje še eno novo pridobitev, energetskega vampirja Colina Robinsona (Mark Proksch), ki čez dan dela v pisarni (nanj sončna svetloba ne vpliva) in izsesava energijo iz svojih sodelavcev. Njegov lik deluje tako dobro ravno zato, ker vsak med nami pozna vsaj enega takega človeka in se hipno poveže z žrtvami, ki ob njegovi prisotnosti izčrpano obležijo (če se takega človeka ne spomnite, se vprašajte, ali ta oseba niste vi sami). Ena najboljših epizod serije je spopad z njegovo novo sodelavko Evie (Vanessa Bayer), emocionalno vampirko, ki nove žrtve dobiva s samopomilovanjem.

Skozi deset epizod, ki so jih pisali različni scenaristi in Clement sam, se nekatere teme nadaljujejo, na primer Nadjino

ponovno srečanje z njenim človeškim ljubimcem Gregorjem, ki mu uspe v vsaki novi reinkarnaciji zgubiti glavo, ali pot mlade vampirke Jenne (Beanie Feldstein), ki jo je Nadja ugriznila, da bi jo opolnomočila. A vsak del prinese tudi nov fantastično grotesken zaplet: večer v mestu s tisočletnim in zelo lačnim Afanasom, organizacijo panseksualne vampirske orgije ali povabilo pred zvezdniški svet vampirjev, na katerem se pojavi originalna zasedba filma – Waititi, Clement in Jonathan Brugh – in nekaj nedavnih filmskih vampirjev – Tilda Swinton, Evan Rachel Wood, Danny Trejo, Wesley Snipes in drugi. Vsa stvar je še vedno posneta kot dokumentarec, s kamero iz roke, ki včasih, zaradi vseh nevarnih in nepredvidljivih situacij, pobežlja, da bi dogajanje ujela. Hkrati so realističnemu stilu spretno dodani posebni učinki, ki prepričljivo pokažejo, kako se vampirji spremenijo v netopirje. Skoraj zagotovo pa je serija prva, ki vsebuje netopirski seks.

Vampirji s Staten Islanda podobno kot njihovi kolegi iz Welligtona referirajo na popkulturne mite o vampirjih, hkrati pa je njihova umestitev v čisto banalne dneve v nekem dolgočasnem predelu mesta in v vsakdanje nujnosti tista, ki zagotavlja unikaten komični učinek. Kar naši antijunaki počnejo v mraku, je vredno vsake minute gledanja, Clement in Waititi pa sta s svojim samosvojem satiričnim pristopom ta žanr zaznamovala za vedno.

EASY

ANA ŠTURM

Prizori iz (zakonskega) življenja

Na festivalu v Motovunu (23.–27. 7. 2019) so letos gostili Andrewa Bujalskega, enega ključnih avtorjev filmskega gibanja, znanega pod imenom mumblecore. Za prvi in morda najpomembnejši film gibanja velja njegov celovečerni prvenec **Funny Ha Ha** (2002, Andrew Bujalski), ki so ga med drugim zavrteli v sklopu motovunske retrospektive. *Funny Ha Ha* še danes deluje presenetljivo sveže in aktualno. Za mumblecore,

ki je na začetku novega milenija revitaliziral žanr ameriškega neodvisnega filma, je bilo prelomno leto 2005, ko sta bila poleg drugega filma Andrewa Bujalskega **Mutual Appreciation** (2005) na festivalu South by Southwest v Austinu predvajana še **The Puffy Chair** (2005) bratov Duplass, Marka in Jaya, ter **Kissing on the Mouth** (2005) Joeja Swanberga, s čimer so na prizorišče vstopili vsi štirje glavni režiserji gibanja.

Pod izrazom mumblecore se skrivajo mikrobudžetni in naturalistično posneti filmi, ki se osredotočajo na razmerja mladih odraslih. Po navadi so nastajali znotraj kroga prijateljev in stalnih sodelavcev. Majhne, iskrene pripovedi o vsakdanjih temah so večinoma sestavljene iz dolgih, realističnih ter bolj ali manj improviziranih dialogov. Čeprav je bilo gibanje precej kratkega značaja in so se njegovi ključni avtorji uspeli dobro uveljaviti v filmski industriji (poleg omenjenih lahko izpostavimo še »kraljico mumbecora« Greto Gerwig), je mogoče njegove – tako tematske kot produkcijske – ideje in odmeve zasledovati tudi danes. Duh mumbecora je v bolj mainstreamovske vode uspešno pripeljal Joe Swanberg, ki se je po kopici solidnih nizkoprorračunskih celovečercerov – leta 2011 jih je v enem samem letu napisal, režiral in produciral kar šest – dokončno uveljavil z odličnim **Drinking Buddies** (2013). Lahkotnemu in z izbranim *soundtrackom* podložnemu filmu o štirih prijateljih, ki radi varijo in pijejo pivo, je sledil še topel sprejem filmov **Happy Christmas** (2014), v katerem se pojavi tudi Lena Dunham, in **Digging for Fire** (2015), ki ga je napisal skupaj z dolgoletnim sodelavcem, igralcem Jakobom Johnsonom. Kmalu za tem je z Netflixom podpisal pogodbo za serijo **Easy** (2016–2019).

Easy, kritiško sicer visoko cenjena, a relativno neznana serija, ki se je maja letos, po treh zelo konsistentnih in *binge-worthy* sezonah zaključila, je postavljena v Chicago, kjer živi tudi avtor. Liki so močno vpeti v režiserjev kulturni milje: gre za različne generacije umetnikov in intelektualcev srednjega razreda, ki skušajo skozi dolge pogovore s partnerji in prijatelji po najboljših močeh navigirati življenje v kaosu sodobnih odnosov. Swanbergov princip ustvarjanja tudi v Netflixovi produkciji ostaja podoben njegovim začetkom znotraj mumblecore gibanja. Za posamezen del je imel na voljo le štiri snemalne dni in je za vsako epizodo napisal štiristranski okvir zgodbe, igralci pa so nato dialoge improvizirali. Izbira igralcev je zato ključna, v seriji pa se pojavi kar nekaj Swanbergovih stalnih sodelavcev, med njimi že omenjeni Jake Johnson.

Swanberg vedno rad pripoveduje realistične zgodbe o življenju, kakršno je v resnici, v vsej svoji čudnosti. Like zato